

קיצור עיקרי הלכות חג סוכות – תשפ"ד

נערך ע"י הרב עדיאל אלון שליט"א [מו"צ בבית הוראה]

לאשכנזים ולספרדים

סעודה על פירות כתב שאין להחמיר, ויש מבני ספרד שהקלו בכל הנוכח כאן].

❖ הנהגה משובחת – כתוב בשולחן ערוך שהנזהר שלא לאכול כלל מחוץ לסוכה, ואפילו שתייה, הרי זה משובח [שהרי בכל שימוש בסוכה זוכה לקיים מצוות סוכה].

י. שינה – אין ישנים מחוץ לסוכה אפילו שנת עראי [אלא אם הוא בהגדרה של מצטער או הולכי דרכים כמו שנבאר בהמשך]

יא. שאר עיסוקיו – כגון שיחות רעים, משחקים, לימוד תורה, קריאת ספר ועוד – אף שאין חיוב בסוכה מכל מקום נכון לעשותם בסוכה ומקיים מצווה חשובה בכל רגע.

ברכת 'לישב בסוכה'

יב. פת - עיקר חיוב הברכה הוא על אכילת פת בשיעור כביצה [פרוסה ורבע בערך].

מאפים [עוגות, בסקוויטים וכד'] – ספרדים מברכים רק בשיעור קביעות סעודה [שיעור ד' ביצים שהוא 200-230 סמ"ק]. אשכנזים מברכים כבר משיעור כביצה, אך רצוי שיישארו לשבת זמן מה לאחר האכילה בכדי שהברכה תכלול גם את האכילה וגם את השתייה שלאחריה.

תבשילי דגן [פסטה, קוסקוס וכד'] – הספרדים מברכים בשיעור קביעות סעודה [שו"ע תרלט, ב. כלומר שיעור ד' ביצים. לתשומת לב, מנה רגילה בצלחת בד"כ מרובה משיעור זה]. האשכנזים מברכים כאשר סועדים כמה יחדיו, או האוכל יחידי בשיעור קביעות סעודה [מ"ב שם ס"ק טו. ראוי להדגיש שאת ברכת 'לישב בסוכה', באוכל מאפים ותבשילים, נכון לברך קודם ברכת מזונות, ולא בין ברכת מזונות לאכילה, לחוש לחולקים שלא מברכים כלל].

יג. קצב האכילה – תנאי נוסף להגיע לברכה הוא אכילה בקצב סביר ולא איטי מדי. כלומר אכילת שיעור כזית [כחצי פרוסה] תוך כדי אכילת פרס [4 דקות. כך היא השיטה העיקרית אך יש בזה דעות המקצרות את הזמן עד 2 דק' ודעות המרחיבות את הזמן עד 9 דק'].

אשר על כן, במקרה שבירך 'לישב בסוכה' ולבסוף אכל בקצב פחות מהנזכר לעיל, יש חשש שברכתו הייתה לבטלה [צריך לשים לב לזה מאוד, ובפרט הדבר מצוי אצל האימהות [אלא שמברכות על הסוכה] שמגישות מאכלים ומטופלות בילדים ולא אוכלות רצוף. בנוסף, לא מברכים בסיום על אכילה כזאת ברכת המזון, וכן בכל שבת ויו"ט לא יוצאים כך ידי חובת סעודת היום].

יד. הנכנס לסוכה שלא למטרת אכילה [כגון שמגיע לסוכה רק כדי לשבת, ללמוד, לישון, לבקר חבר וכד'] - בני ספרד נהגו שלא לברך, בני אשכנזי יש מנהגים שונים אם לברך [הט"ז הגר"א השועה"ר הח"א המ"ב החזו"א הגרשו"א סוברים לברך, והמאמר והכה"ח סוברים שלא לברך. פשוט שמדובר בכניסה לשבת וללמוד לזמן לא מועט אך לא ברור כמה זמן בדיוק צריך]. לכתחילה רצוי למצא פתרון לצאת חובת הברכה לכל הדעות, כגון לבקש מאחר המברך שיפטור אותו, או לאכול באופן המחייב ברכה.

סעודת ליל יו"ט ראשון

א. בליל יו"ט ראשון יש חיוב מעשי לאכול בסוכה [בשונה משאר הימים שבהם רק אם רוצה לאכול, אז חייב לעשות זאת בסוכה].

ב. אופן אכילת הפת – יש שהידרו כי האכילה בלילה הראשון דומה לאכילת מצה בליל הסדר. לפיכך יש לבצוע על חלה שאינה מתוקה, ולאוכלה בלא ללפתה במטבלים וברצף בלא לדבר [הפמ"ג המט"א החזו"ע. אך רבים הקלו ולא חששו לכך].

ג. כמות הפת - עיקר ההלכה יוצא בכזית פת אבל לכתחילה יאכל יותר מכביצה [יש דעות שהחיוב בלילה הראשון הוא בכביצה. ודעת הבא"ח שבלייל יו"ט ראשון החל בשבת יש לאכול עוד כזית עבור שבת, אמנם בחזו"ע חלק עליו, ועוד שבלאו הכי נוהגים תמיד בשבת ויו"ט לאכול כביצה לכתחילה].

ד. כוונה – יש ליזכר ולהזכיר לבני הבית לכוון לשם מצווה וענני הכבוד [כמו שנבאר בהמשך]. במידה ולא כיוונו בעת אכילת הפת - נכון לכתחילה לאכול שוב כזית.

ה. הימנעות מאכילה בערב חג - נזהרים שלא לאכול כביצה פת משעה עשירית כדי שיאכלו הפת בלילה הראשון בתאבון. המשנה ברורה כתב שאם משערים שעלול להיפגע התאבון, יש להימנע אף קודם לכן. יש המהדרין לא לקבוע סעודה מחצות.

פעולות המחויבות בסוכה

ו. מילות הפסוק: "בסוכות תשבו שבעת ימים" [ויקרא כג, מב] מבוארות בחז"ל "צא מדירת קבע ושב בדירת עראי". רצון התורה הוא שנעתיק את מגורינו אל הסוכה. להלן נבחין בין פעולות האכילה והשינה [שהן מחויבות בסוכה] לבין שאר הפעולות [שאינן מחויבות בסוכה, אך העושה מקיים מצווה].

ז. אכילת קבע – האוכל מאכלי דגן יותר משיעור כביצה חייב בסוכה [בהמשך יתבאר באלו אופנים מתחייב בברכת 'לישב בסוכה']. אך האוכל פחות משיעור כביצה דינו כאכילת עראי שלהלן.

ח. אכילת עראי – האוכל דגן פחות משיעור כביצה או שאר מאכלים [שאינם דגן], אפילו אוכל יותר משיעור כביצה, פטור מן הסוכה, מעיקר הדין.

ט. ישנם כמה מצבים יוצאים מהכלל באכילת שאר מאכלים: ❖ תוך כדי סעודת פת – יזהרו שלא לשתות או לאכול פרי וכד' מחוץ לסוכה [זאת משום שאלו נטפלים לפת ומתחייב בסוכה עליהם. יש שאף החמירו לא לצאת מהסוכה עד שיבלע כל אשר בפיו].

❖ הקובע סעודה על בשר גבינה ודגים [כלומר שעיקר סעודתו מבוססת עליהם] - מעיקר הדין פטור מן הסוכה, אך נכון וראוי להחמיר בזה [כך הכרעת המ"ב, אמנם לגבי הקובע

טו. **בכל פעם שמקיימים מצוות סוכה, בין באכילה ובין בשאר עיסוקים, מלבד הכוונה הכללית 'לשם מצוות סוכה', יש לכוון גם כוונה ייחודית מהו טעם המצווה, שהיא לזכר יציאת מצרים ולזכר ענני הכבוד שהקיף בהם הקב"ה את בני ישראל בהיותם במדבר** [כוונה זאת היא לכתחילה ואינה מעכבת, אמנם מאחר ויש פוסקים המחמירים - לכתחילה וודאי ראוי להזכיר לכל בני הבית לכוון כן, ובלילה הראשון אם לא כיוון, ראוי לאכול שוב כזית פת לצאת חובת המצווה. עוד חשוב לציין כשמכוון שעושה המצווה לזכר ענני הכבוד וכו', בכוונה זאת יוצא חובת גם הכוונה הכללית לשם עשית מצווה].

טז. **אין צורך לכוון בכל רגע ורגע ששוהים בסוכה, וכן לא בכל פעם שיוצאים קמעא וחוזרים. מספיק לכוון כן בשעה שנכנס לסוכה, ומועילה כוונתו עד שיפסוק ויסיח דעתו מהכניסה הזאת ויצא יציאה גמורה וארוכה** [מנהג יפה לתלות בסוכה שלט המזכיר את הכוונות של הסוכה].

שימוש בזוי בסוכה

יז. **הסוכה משמשת בכל שבעת ימי הסוכות כעיקר מקום מגורינו. בשל כך כתב השולחן ערוך שיכניס לתוכה כלים מפוארים. כן המנהג לקשטה ולייפותה.**

יח. **לאור זאת אסור לבצע בסוכה פעולות בזויות** [נדיגשי כי יש דעה שבשעה שעושה שימוש בזוי בסוכה אזי הסוכה פסולה באותה העת. אם יש ספק, לגבי רמת הביזוי, יחשבו האם היו עושים כן בסלון ביתם] **במקום שיש הכרח לעשות פעולה בזויה בסוכה - יכינו באחד הצדדים סכך פסול לפחות 32 x 32 ס"מ** [גודל זה הוא שיעור פסול סכך המינימלי ותחתיו אינו נחשב חלק מהסוכה], **ושם ישתמשו לצרכים אלו. טוב לעשות גם וילון שלא יהיה אזור זה חשוף לשאר הסוכה.**

- ❖ **סירים - יש להימנע מלהכניס לסוכה כלי בישול גדולים ומגושמים שאינם דרך להגישם בסעודה מכובדת.**
- ❖ **פח אשפה - אין להעמיד בסוכה. בזמן הפינוי, ניתן לקרב את הפח ולהחזירו [אך בשבת או בחג לא יביאו את הפח לשולחן מפני שחוששים למוקצה מחמת הפסולת שבתוכו].**
- ❖ **החלפת חיתול לתינוק - אין לעשות זאת בסוכה.**
- ❖ **עישון ונרגילה - מותר אם רגיל בכך גם בסלון ביתו.**
- ❖ **בישול בסוכה - אין להכניס אמגזית לבשל בסוכה**
- ❖ **שיירי אכילה - יש לפנותם בגמר הסעודה.**

הלכות כלליות בסוכה

- יט. **יש ספק בנוגע ל'שינוי מקום' בסוכה הנמצאת בשטח ציבורי** [ברחוב או בחצר וגם משותפים] **ויש לכך השלכות מעשיות ביותר** [נסביר בקצרה, יציאה מהבית לרחוב נחשבת שינוי מקום, ולגבי ברכה ראשונה, יש אופנים שיציאה שכזאת מפסיקה את הברכה ומחייבת לחזור ולברך. גם לגבי קידוש יש שהחמירו שיציאה בין הקידוש לסעודה, מבטלת את הקידוש. בסוכה ספק אם יש שינוי מקום, הועיל והמחיצות מיועדות לשם מצווה בפרט בסוכה חשופה שרואים אל תוכה, לכתחילה יזהר שלא לצאת ממנה אך אם יצא לא יחזור ויברך. הארכנו בזה ב'מוריה' תשפ"ד].
- ❖ **ברכה ראשונה - היוצא מן הסוכה באמצע אכילתו, כשהחזור לסוכה, אין לחזור ולברך שנית** [אא"כ נכנס לבית נחשב שינוי מקום מצד הכניסה לבית]
  - ❖ **קידוש - לכתחילה אין לצאת מהסוכה בין הקידוש לסעודה לכן בנטילת ידיים יעשו כאחת העצות להלן: א. לעמוד בסוכה וליטול ידיים בחוץ [משום שבתוך הסוכה, רבים כתבו שלא ליטול], ב. ליטול ידיים קודם הקידוש, ג. לשתות רביעית מהקידוש קודם שיוצא ליטול, ד. להסתמך על היתר 'מקצת חברים', כלומר חלק יישארו בסוכה והשאר יצאו ליטול ידיים ואח"כ יתחלפו.**

כ. **מקום הדלקת הנר - עיקר מצוות הדלקת הנר היא במקום הסעודה, לפיכך ראוי להדליק את הנרות בסוכה סמוך לשולחן האוכל. במקרים שונים הדבר יכול לגרום לסכנה** [בפרט בסוכה קטנה ואם יש ילדים]. **וניתן להדליק גם מחוץ לסוכה, בסמיכות, באופן שניכרים** [כאשר עושים סוכה בחצר, ומחוסר ברירה מוכרחים להדליק נרות בבית, יש לשאול לחכם כיצד לנהוג, ובדיעבד איך שלא תעשה, יש שהקלו].

הפטורים מן הסוכה

כא. **מצטער - אם ארע מצב שיש לו צער אם יאכל או ישן בסוכה,**

פטור מן הסוכה [כגון חום קור גשם יתושים וכד', באופן שדרך העולם לצאת מחדרם במצבים כאלו. לכתחילה ישתדל לסלק סיבת הצער אם מתאפשר, וישתמש במאורר או קוטל יתושים וכד'. חשוב לציין שהבונה סוכתו במקום שידוע שיהיו בו מטרידים שפוטרים מן הסוכה, יש דעות שאינו יוצא ידי חובה בסוכה זאת גם בשאר השימושים, כמבואר ברמ"א ב-תרמ"ד].

כב. **הולכי דרכים - פטורים מסוכה בדרכם** [אם נמצאים במקום שיש טורח למצא סוכה. וכל שכן אם מדובר בנמנום קל תוך כדי הנסיעה].

כג. **מי נחשב הולכי דרכים - י"א שהפטור קיים רק כשיש הכרח בנסיעתו כגון לצורכי פרנסה וכד'. י"א שמעיקר הדין גם בסתם טיול פטור, אך ודאי ישתדל לא להפסיד את המצווה** [ויטיילו במקום שמצויה סוכה כשרה. יש שהציעו לבנות סוכה מינימלית מהרכב ודלתותיו וישאלו הפרטים לחכם. במקרה ואין בנמצא סוכה, ובמקום הצורך הגברים יאכלו באופן הפטור מן הסוכה].

כד. **נמנום קל שנופל על האדם באונס** [כגון כששומע שיעור] - **לכתחילה ימנע מכך אך למקל יש על מי לסמוך.**

כה. **נשים - פטורות מן הסוכה. מכל מקום ודאי שיש מעלה לקיים מצוות סוכה ולסעוד שם.**

כו. **האם מברכות? - ספרדיות לא מברכות, אשכנזיות מברכות** [אמנם יש גם שנהגו להיפך וכל אחת תנהג כמסורתם. המברכת תשים לב, שאוכלת באופן המחייב ברכה בסוכה, דהי' סוג המאכל, הכמות וקצב האכילה, וכן בסוכה שחלקה תחת מרפסת השכן, תוודא שיושבת בחלק הכשר. השומעת קידוש בסוכה, במידה ואינה חייבת בברכה, כגון ספרדייה, או אשכנזייה שיושבת בחלק הפסול של הסוכה, יש הורו שלכתחילה ימנעו מלענות אמן על ברכת 'לישב בסוכה', אך אם ענו בכל זאת יכולות לשתות].

הלכות נטילת ידיים בשיתוף ארגון "דרשו" - הלכות נטילה, הינם מעשיות ביותר ולגודל חשיבותם גילו לנו חז"ל ששפע וברכה עצומים תלוים בקיומם, אך מאחר ורבו הפרטים, כתב בפרי מגדים על מי שלא למד הלכות נטילה, 'יתכן שמימיו לא נטל ידיו כראוי!' לשם כך נפתחה סדרה חדשה ומושקעת המלמדת את ההלכות בצורה מעשית תמציתית ובהירה שלב אחר שלב.

מתעדכנת בקו התוכן של "דרשו" - 0772222666 \ שלוחה 9\1.

כשרות המטבח והמזון - סדרה חדשה העוסקת בחשיבות המיוחדת של הכשרות. שאלות אקטואליות ואתגרים מצויים - מתעדכנת ב"קול הלשון".

קבלת העלון, הערות ושאלות, במייל - Shviley100@gmail.com

העלון הוקדש: לזיווג הגון במהרה לתום בן נטילה. לעילוי נשמת דבורה חנה בת רבקה רות. נתנאל בן ציפורה. צביה בת חנה. לזרע של קיימא במהרה והצלחה ברוחניות ובגשמיות לאורי בן תמר ולשירה בת רחל רחלה